

Hazırlayanlar: Mavisel Yener, Nilay Yılmaz, Aytül Akal, Çiğdem Gündes, Mustafa Delioğlu.
sihridegnekcumhuriyet@gmail.com

ÇOCUK-GENÇLİK

Sinema, öykü, roman, şiir gibi sanatın farklı dallarında emek veren Nihat Ziyalan'ın kaleme aldığı Kısa Pantolonlu Sevda adlı öyküler toplamının ilk baskısı 2001'de Can Yayınları'ndan yapılmıştı. Bu yapının Günışığı Yayınları tarafından yeniden okulla buluşturulması Avustralya'da yaşadığı halde, Türkiye'de soluk alan bir yazınerini gençlerin tanınması için olanak yaratacak.

□ **Mavisel YENER**

Kısa Pantolonlu Sevda'nın bannırdığı yedi öykünün kolay okumalara alışmışlara göre olmadığını vurgulayarak başlayalım söze. İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Adana yöresinde yaşayan bir çocuğun yanı başına götürüyor okuru kitap. Öykülerdeki çocuğun adı verilme de kahramanın Nihat Ziyalan'a yaşamöyküsel bir bağla bağlı olduğu anlaşılıyor. Babaların çoğunun askerde olduğu, yoksulluğun, açlığın, sürüp gittiği, ekmeğin karneyle verildiği sıkıntılı dönemin kül rengi var satırlarda. Yetişkinler, Kurtuluş Savaşı'ndan kalma dayanışma duyguları içinde, yaşamın dayattığı zorluklara karşı koymaya çalışırken, yaşamla kol kola yürümeye başlayan bir erkek çocuğun burukluğu, hüznü, ilk aşkı, heyecanları taşıyor satırlardan. Bu çocuğun sünnet çağından ilkökulu bitirene kadar süren büyüme dönemine tanık oluyoruz. Herşeye karşın ayakta kalabilmenin öyküleri de denebilir bunlara. Kitaptaki öykülerde Adana ve yöre kültürü, mimarisi de gözler önüne seriliyor. "Beş altı basamaklı, basamak aralığı damın merdivenlerinden dar olan bir merdivenle, üstünde yattığımız, yemek yediğimiz, güreş tuttuğumuz sofaya çıkılır. Hatice teyzelerin tarafındaki duvar, boydan boya yüklük. Akşam yataklarımız oradan çıkarıp serilir, sabah toplanıp yerine koyulur." (s, 56)

Bu öyküleri okuyan gençler, Türkçenin tadını, sınırtanımsız varsıllığını bir kez daha fark edecek.

Kitabın ilk öyküsü olan *Yılın Sünnet Düğünü'nde*, dini veya kültürel gerekçelerle uygulanan sünnetin farklı yönleriyle irdelendiğini görüyoruz. Birinci tekil şahıs dilinden aktarılan öyküde sünnetten korkan çocuğun duygularının yanı sıra, Adana'da 'Dingin Avlusu' sakinlerinin ortak yaşamına tanık oluyoruz. Yaşamı boyunca onda iz bırakan hüznün ne olduğu anlatılıyor. Dingin Avlusu sakinleri, bitişik nizam yapılmış, tek gözlü on kadar evde yaşarlar. Hela, tulumba, çamaşır kazanı, avludaki dut ağacı gibi ortaklaşa kullanılan pek çok şey vardır. Ortaklaşa yaşamın sıcaklığını öyküde yansıtır Ziyalan. "Tulumbanın yanına çamaşır kazanı kurulur haftada bir. Kimdeyse sıra, avludaki bütün evlerin kirlisi önüne yığılır." (s,13) Çamaşır bitince sıra çocukların yıkanmasına gelir. "Kuyrukta bekleyenler tek tek leğene girerler." Bütün bunları çocuk gözünden anlatırken kadınların yorgunluğu, duyguları da aktarılır. Kadının çilesi hiç bitmez Anadolu'da. "Anam ne zaman bizler için bir şey istese, babam önce onu döver, sonra da kendini affettirmek için istediği şeyi yerine getirir." (s,15) Öykü boyunca, 'erkek adam ağlamaz', 'boynunda muskanla helaya gidersen çarpılırsın' gibi batıl inanış ya da basmakalıp sözlere göndermeler yapılarak, konular yorumu açılır. Daha ilk öyküde yazan kullandığı, "fistan, hela, savan, çatki, helke" gibi yerel sözcükler onun edebiyata bakışı hakkında fikir veriyor. Bu sözcükler genç okuru sakın ürkütmesin, kitabın sonuna koyulmuş olan minik sözlük onların yar-

KITAP GÖLGESİ

Kısa Pantolonlu Sevda'nın gölgesinde oturmak

dımına koşacaktır. Deneyimli editör Müren Beykan'ı bu sözlük için kutlamak gerek.

Kitaba adını veren ikinci öykü, yazarın anlatım gücünü, az sözle derin anlamlara ulaşma başarısını kanıtlar. Bu öyküde Dingin Avlusu sakinlerini tanımaya devam ediyoruz. Dingin Avlusu'ndakilere bir şeyler diken terzi Batık Emmi, artık önlük kumaşlarıyla küçük oğlana kısa bir pantolon dikiverir. Oğlanın, postacının kızı Ayçelen'e göstereceği yepyeni bir pantolonu vardır artık. Öylesine sevinir ki gece yatağına girince uyuyamaz. Bu heyecanı "Uykumu pantolonum aldı." tümcesiyile yüreğimize kazır yazar. Ah, bir de cebi olsa şu pantolonun, fiyakaıyla elini cebine soksa... Bu pantolonun başına gelenleri merak edip okursanız bugünü ve geleceği sorgulayan eleştirel alt anlamlarla dolu bir öykünün kapısını açmış olursunuz. Tulumba tatlısı satmaya çabalayarak ailesini geçindirmeye uğraşan babanın duyguları, tatlıları satamayınca öfke duygusunu dışavurum biçimi düşündürücü. "Yüksek sesle sövmeye başladı. Onunla da yetinmedi, indirmekte olduğu tepsiyi, tahta üç ayaklına üstüne koyacakken anamın başına fırlattı. Anam tam zamanında eğildi, tepsi gidip mangala çarparak devirdi. Kor parçaları, tatlılar saçıldı yere." (s,38) Kadına şiddetin ekonomik ve kültürel öğeleri konusunda da düşündüren bu öykü, annenin bu şiddeti sineye çekmesi yönüyle de okuru düşündürüyor. Yaşanmış bir yılbaşı öyküsü diyebileceğimiz Ayçelen'de de sert baba figürü ve saçını süpürge eden anneyi görüyoruz. İlk aşkın unutulmaz heyecanını da yansıtan bu öyküde Ayçelen'e olan ilgisi, özel duyguları naif bir dille anlatılıyor.

Kitabın dördüncü öyküsünde bir yolculuğa hazır olun. Ramazan Emmi ve babasıyla birlikte yolculuğa çıkan çocuğun gözünden, yüreğinden görünen izler bizi tersinden kurulan bir denkleme götürüyor aslında. Ceyhan'a doğru trenle ilerlerken hayatında bir sürü yeni şeyle karşılaşır öykü kahramanımız; Ayçelen'in gölgesi onu hiç bırakmaz. Yılan Kale'ye varmadan önce, sedef hastalığına iyi gelen şifalı suyu olan Kokar kaplıcalarında suya girerler; orada bile küçük oğlanın yakıcı soruları vardır yaşama yönelik. Hayatlarından bir kuyruklu yıldız bile geçer o yolculukta! İnce Memet'i okuyanlar "Mucuk"larla yeniden karşılaştığında onu yadırgamayacak, okumayanlar ise "Mucuk kişilemek"de nedir diye yadırgayacaklardır. Başka bir ekin alanına ait olan bu tür sözcükler öykülerde duvar gibi yükselmez, öykünün gidişinden anlamları çıkarmak da olasıdır. Diyelim ki çıkaramadınız, işte o zaman kitabın arkasındaki sözlük sizi bekliyor.

Sabahleyin de Böyle Tökezleyerek Yürümüşüm adlı öyküde kahramanımız ilkökula başlayacak. Fakat üst baş alacak para yok. Baba asker ocağında. İşte o zaman, anne bir kartal kesiliyor ve çocuğuna Kızılay'dan giysi temin ediyor. Nüfus kâğıdındaki ismin farklı çıkması, onca zamandır yanlış adla çağırılıyor oluşu, Ayçelen'le farklı sınıflarda oluşu, canına tak diyen baba özlemi, oğlanı

kuşatan sisin pençeleri gibi. Yine de her şeye karşın, bu sisten sınırlanacak mı?

Aferin Alacakmışçasına *Koşa Koşa Giden Bir Su* öyküsünde kahramanımız artık ilkökul üçüncü sınıfta. Babası askerden dönmüş, şalgamcılık yapmaya başlamış. Kardeşi Mehmet de okula başlamış. Bunlar değişim ve dönüşümün muştusu olmakla birlikte yürekte saklananlar değişmemiştir. Kitabın son öyküsü *Bugün Arife Yarın Bayram*'da ilkökulu bitirmiştir artık küçük oğlan. Hem ilkökulu bitirdiğinden hem de bayram geldiği için yepyeni giysilere bürünecektir. İlk kez kundura yapılacak, ilk kez takım elbise giyecektir. Tam da burada, tüketim toplumunun mutsuz çocuklarını ele alıp düşüncelerimizi paylaşmamız gerekir. İlk ayakkabısını asla anımsamayacak olan, her şeye kolayca ulaşabilen çocukla, öyküdeki çocuğun heyecanını karşılaştırmak bambaşka bir labirente sokabilir okuru. Bayram sabahı gidilen hamam, keseci, peştemalçı, takunyacı öykünün arka planında boy gösterirken, yepyeni giysileri 'çalınır' kaygısıyla onları hamama getirmek istemeyen çocuk satır arasından el sallar bize. Bayram günü neler mi olur, onları da okuyanlar öğrenecek elbet.

Kitabı tasarlarırken her öyküden önce bir Ziyalan şiirinin koyulmuş olması okurları onun şiirine de göndermesi bakımından önemli. "...konuverdi çocukluğumun serçesi/ sohbeta kanat çırpı çevremde..." (s,97)

Ziyalan'ın bu öykülerde kullandığı dil akademik araştırmaya konusu; benim boyumu aşar. Ancak birkaç vurgu yapmak isterim. "Aboo giz", "Niye ulan boğazımı sıkıyon", "Aboo avrada bak", "Essah mı?" gibi anlatımlarından, sokurdamak, potturmak, keltiriş, yöresel sözcüklerden yola çıkarak diyebiliriz ki; Çukurova, Ziyalan'ın söz varlığını ve özgünlüğünü belirleyen önemli bir etken olmuştur. Yazar, bu öykülerde ses yansımaları sözcüklere, ikilemelere de sıklıkla yer vermiştir ("Taka tuka, tuka taka", "şır şır, şap şap", "Danngg, danngg" ...) Ses yansımaları sözcüklerin, Çukurova çocuğu olan Muzaffer İzgü, Yaşar Kemal, Ali Püsküllüoğlu, Orhan Kemal dilinde de sık rastlandığını not düşüp, akademik araştırmaya yapmak isteyenlere bu kapıyı aralık bırakalım. Kısa Pantolonlu Sevda'da, anlatılan yemek kültürüne de dikkat çekmek isterim. Pul biber, tulumba tatlısı, şalgam, kebab, şıra, tahin helvası, pekmez, bici bici, çörek, karsanbaç gibi, Çukurova'nın bereketli toprağının tatları, bu öykülerin de tadı/tuzu olmuş.

Yazıyı Ziyalan'ın sözleri bitirsin: "Küreselleşme denilen canavar bizi yutmaya başladığında, açlığa, yoksulluğa talimli olduğumuzdan, ekonomik ezilmeyi hık mik diyerek de olsa kaldırmayabiliriz. Kültürel ezilmeyi kaldıramayız ama." (Nihat Ziyalan-Cumhuriyet Kitap eki- 19 Haziran 1988)

Kısa Pantolonlu Sevda, anlatı ustalarımızdan olan Nihat Ziyalan'ı çocuklar ve gençlerin tanınması için iyi bir olanak, kültür dünyamıza açılmış bir pencere. Kısa Pantolonlu Sevda'nın gölgesinde oturmak hepimize iyi gelecek.■

www.maviselyener.com

*Kısa Pantolonlu Sevda, Nihat Ziyalan, Kapak Deseni: Huban Korban, Günışığı Kitaplığı, 128s, 2011, 14+

